

Nagy Gyula

A MÚZEUM SZOLGÁLATÁBAN

Négy évtized Orosháza múzeumában

069
345

19156

Nagy Gyula

A MŰZEUM SZOLGÁLATÁBAN
Négy évtized Orosháza múzeumában

A Békés Megyei Múzeumok Közleményei 10.
Publications of Békés County Museums
Mitteilungen der Museen des Komitates Békés
Публикации Музеев Области Бекеш

Sorozatszerkesztő:
SZABÓ FERENC

Nagy Gyula

A MÚZEUM SZOLGÁLATÁBAN
Négy évtized Orosháza múzeumában

BÉKÉSCSABA
1986

Szerkesztette:
HÉVVÍZI SÁNDOR

A kötet lektora:
BARABÁS JENŐ

*A borítón a gabona lóval való nyomtatása látható.
A felvétel a szerző munkája.
A kötet fényképeit Krausz Imre és Váradi Zoltán készítették.*

E munka megjelenését a következő intézmények támogatták: az orosházi Városi Tanács, az orosházi Petőfi Sándor Művelődési Központ, a Művészetbarát-Köz-művelődési Egyesület Orosháza, az Üvegipari Művek orosházi Üveggyára, az Orosháza és Vidéke Általános Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet, az orosházi Vas-, Műanyagipari Szövetkezet, a Dél-Békés megyei Termelőség Szövetkezetek Gazdálkodási Társulása, az orosházi Új Élet Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet, a kardoskúti Községi Tanács, a kardoskúti Rákóczi Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet, a székkutasi Községi Tanács, a székkutasi Új Élet Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet, a nagymágocsi Községi Tanács és a nagymágocsi Egyesült Mezőgazdasági Termelőség Szövetkezet.

A szerzőt a könyv megírásában, megszerkesztésében segítették: Barabás Jenő, Hajdú Mihály, Szabó Ferenc, Hévvízi Sándor és Nagy Zoltán. Az anyagi és erkölcsi támogatásokért hálás köszönetet mond a könyv írója.

A KÖVETKEZŐ NEMZEDÉKNEK AJÁNLOM

TANULSÁGOKKAL TELI ÚTON

**Köszöntő
Néptanító voltam**

**Akik irányt szabtak
Ahol néprajzossá fejlődtem
Akiiktől a tudást összegyűjtöttem
Akikkel a tudást megosztottam
Kiállítások szervezése és rendezése
A népművelés más útjait is jártuk**

Köszöntő

Rendhagyó művet tart kezében az olvasó, és azt ajánljuk, ne is törekedjen műfaji besorolására, nem illik egyik kategóriába sem. Múzeumtörténet, kutatói pálya bemutatása, muzeológiai kézikönyv, korrajz, visszaemlékezés, önéletrajz, emlékkönyv ez a kötet? Egyik sem és mindegyik sajátos ötvözőedésben, hol az egyik, hol a másik vonás hangsúlyosabb, a teljesség igénye nélkül. Hangvétele is hasonló, tárgyszerűnek tűnik, apró adatokkal tele, ugyanakkor átlengi a szubjektivitás. Mindez nem értékelés, csupán a mű különösségét jelzi, ami születésének körülményeit ismerve természetesnek tekinthető. Erről azonban pár mondattal szólni kell.

Orosházán már a harmincas években létezett múzeumcsíra, egy lelkes tanár, Juhász Balázs buzgalma folytán. Igazán múzeum-má azonban csak azután vált, amikor Nagy Gyula vette át a gyűjteményt 1945-ben. Az ezt követő évtizedekben számottevő intézménnyé vált, amelyben gazdag néprajzi, helytörténeti anyag gyűlt össze, s a kitűnő kiállítások ebből sokat be is mutattak. Ezzel párhuzamban néprajzi vonatkozásban országos figyelmet keltő tudományos kutatómunka folyt. Mindez pedig úgy történt, hogy Orosházán lényegében „egyszemélyes” múzeum volt és maradt. A múzeumok hőskorában, az ötvenes években ez az „egyszemélyes” múzeum nem volt ritkaság, de ma már az, s aki csak a mai helyzetet ismeri, annak nehéz megérteni, hogy milyen lehetett. Rendszerint egy jó értelemben vett megszállott szakember jelentette az egész múzeumot, aki egyszemélyben volt körzete történeti értékeinek éber felderítője, a múlt emlékeinek gyűjtője, tudományos kutató, nem ritkán teremőr, kézbesítő, fotográfus, restaurátor stb. Mindent egymaga végzett tehát, adminisztrált, könyvelt és levelezett, igazi mindenes, miközben könyveket, tanulmányokat írt, szerkesztett, kiadott, terjesztett, esetleg még külföldön is publikált. Tekintélye szakkörökben országosan

nagyobb lehetett, mint szűkebb pátriájában, holott a szíve csak ezért dobogott.

Ilyen egyszemélyes múzeumban töltötte el élete javát a tanyai tanítóként indult, a népi irodalmon nevelkedett Nagy Gyula, a megszállottak szorgalmával és szívósságával tette fel egész életét a néprajzi kutatás s Orosháza múzeuma ügyére. Hogyan várható el egy ilyen embertől, akinek szinte nincs is magánélete, hogy tárgyilagosságra való törekvése mellett kívülállóként szenvtelenül, hideg racionalitással szóljon arról az intézményről, amely nemcsak munkahelye, hanem igazi otthona volt? Hogyan írhatná meg az orosházi múzeum történetét anélkül, hogy önmagáról ne szóljon, amikor a gyűjtemény s az ő személye évtizedeken keresztül elválaszthatatlanul összeforrt?

Nagy Gyula számos nagybecsű könyv alkotója, szerkesztője, kiadója, terjesztője — e téren is mindenes — kétségtelenül egyedi, nem átlagos személyiség. Nem abban, hogy a maga erejéből, önképzés útján szerezte meg szakismereteit, ezt számos pályatársa elmondhatja magáról. Aki személyesen ismeri, de még az is, aki munkáit olvasta, tudhatja, hogy ez az egyediség miben és hogyan jelentkezik. Ennek csupán egy vonásáról kívánok itt szólni. Ő amit elkezdett, azt mind be is fejezte. (Hány pályatársa mondhatja el ezt magáról?) Valószínű, hogy e kötet születésében is fontos mozgatóerő volt a lezáró szándék. Ez történt, ennyit és így csináltam, csináltunk — mert bár „egyszemélyes” a múzeum, azért sok önkéntes külső munkatársa volt — összegezzük az eredményeket, tegyük ki a pontot is. Mivel a múzeum és az ő személye annyira összefonódott, elkerülhetetlen, hogy a múzeumtörténet ne legyen egyben azonos a szerző pályafutásával, egy kicsit emlékirat, önvallomás, korrajz. Csak a szakkutatásban szokatlan az ilyen összeolvadás, a szépprózában nem.

Feltehetően lehet még egy másik indoka is a könyv születésének, s ez legalább annyira elfogadható, mint az előbbi. József Attila: Születésnapomra c. költeményében írja: „Harminckét éves lettem én — meglepetés e költemény / csecse / becse: / ajándék, mellyel meglepem / e kávéházi szegleten / magam / magam.” Nagy Gyula e sorok papírra vetése után pontosan egy év múlva lesz 75 éves. Lehet, hogy maga is gondolt erre, de azok mindenesetre, akik akár erkölcsileg, akár anyagilag támogatták e kötet megjelenését, nem mellőzhették ezt a körülményt, s fáradozásuk arra irányult, hogy ezt a könyvet átnyújthassák neki. Így az emlékkönyv szerepét

is betölti — ami meg is illeti őt négy évtizedes eredményes munkája alapján — szintén rendhagyó módon. Az emlékkönyveket a munkatársak, tisztelők, tanítványok szokták írni, itt az ünnepezt maga, bár a VI. fejezetben a felsoroltak is szót kaptak, nagyon korlátozottan.

Sokszerepű tehát ez a munka, s ebből ered rendhagyó jellege. Ez annyit is jelent, hogy sokan forgathatják tanulsággal. Megismerkedhetnek ebben az orosházi múzeum történetével, a szerző munkásságával, küzdelmeivel, örömeivel, bevezetést nyernek a muzeológiába, sajátos szemszögű korszakmetszetet is kapnak; példamutató munkaetikát és hivatástudatot, a népért vállalt kemény helytállás egy útját, lokálpatriotizmust és még sok-sok mindent figyelhetnek meg benne, ha nem is elvont összegezésben, hanem apró — és megbízható — adatok tükrében. Nagyon megdöbbentő, amit egyik munkatársa — történetesen a lánya — írt: „Akkoriban azt hittem, hogy amiért dolgozik, s ahogy, az természetes, és hogy sok ilyen ember van. Ma már látom, hogy tévedtem.”

Amikor e bevezetés köszönti az olvasót és figyelmébe ajánlja a kötetet, egyúttal köszönti Nagy Gyulát születésének 75. évfordulóján.

Budapest, 1985. november 15.

BARABÁS JENŐ